

Dorpsbelangen

tussen traditie en vernieuwing

Kim van Dam

Plaatselijk Belang Nieuw Dordrecht vierde afgelopen juni het honderd-jarig bestaan. Centraal punt bij de festiviteiten was de grote feesttent, midden in het dorp, waar het Hofstee Forum 'Dorpsbelangen: tussen traditie en vernieuwing' gehouden werd. Meer dan honderd deelnemers bezochten dit landelijke congres. Op het Forum spraken deskundigen en publiek over de rol van de verenigingen van dorpsbelangen in de plattelandsvernieuwing. Van oudsher kent het platteland honderden verenigingen van dorpsbelang, lokale knooppunten in het sociale netwerk van de plattelandsamenleving en bouwstenen van het regionale en provinciale belangennetwerk.

In een tijd dat verstedelijking en grootschalige functiewijzigingen de veranderingsprocessen op het platteland naar een hoger niveau getild hebben, wil de Rijksoverheid met plattelandsvernieuwing dit omschakelingsproces sturen en stimuleren. Een van de sprekers was

Ben Pleij, beleidsmedewerker plattelandsvernieuwing van het Ministerie van VWS. Tijdens zijn bijdrage ging hij in op het benutten van de lokale netwerken bij de plattelandsvernieuwing. Een verkorte versie van zijn bijdrage is hier opgenomen.

Bij plattelandsvernieuwing wordt vaak in eerste instantie aan de 'groene hoek' gedacht. De ontwikkelingen in de landbouw, natuur en recreatie trekken

volop de aandacht. Maar er is meer. Niet alleen onze economie en het grondgebruik verandert, ook het denken en doen van mensen, en daarmee de maatschappij en de cultuur. Zoals Geert Mak dat prachtig heeft beschreven zijn de veranderingen op het platteland vooral sociale en culturele veranderingen.

Het platteland is opener en stedelijker geworden, vooral wat betreft mentaliteit. De mobiliteit tussen stad en land is toegenomen. Deze ontwikkeling heeft positieve en minder positieve kanten: de keukendeur kan niet meer altijd open blijven en de kloof tussen jongeren en oudere bewoners neemt toe. Gezien de veranderingen van de laatste jaren, is er geen enkele aanleiding te veronderstellen dat de

ontwikkelingen de komende tijd minder snel zullen gaan. Het platteland transformeert, vooral in culturele zin.

Warm sociaal bad

De vraag is welke gevolgen dat heeft voor de lokale samenleving, voor het gemeenschapsgevoel: het sterke punt van het platteland. Van oudsher bezitten dorpsgemeenschappen het gevoel van saamhorigheid. Het is echter de vraag of het beeld nog klopt: het dorp als warm sociaal bad in contrast met de killere anoniemere stad. Het boeiend verenigingsleven bevestigt dit beeld, maar toch zijn ook andere geluiden te horen. Geert Mak beschrijft hoe de boeren eigenlijk buiten het dorp zijn komen te staan. De nieuwe hagelwitte bungalows worden met de rug naar het dorp gebouwd: de voorkant is van het dorp afgericht, naar de aanlegsteiger. Dit beeld levert niet bepaald gevoelens van cohesie op.

Samenhang binnen een groep kan gepaard gaan met afzetten tegen mensen die er niet bij horen. Het is gemakkelijk om een dorpsgemeenschap bij elkaar te houden met gelijk gestemde zielen, met dezelfde belangen. Maar wat als belangentegenstellingen sterker gaan spelen? Bovendien, is het niet zo dat problemen die bewoners ten aanzien van de leefbaarheid ervaren voor een deel te maken hebben met weerstand tegen de tijden die veranderen? Als het leven en de cultuur van het platteland steeds meer stedelijke trekken krijgen, dan is het aannemelijk dat het warme bad van het dorp afkoelt. De sociale samenhang is dan niet vanzelfsprekend en niet voor eeuwig. Het risico bestaat dat dit sterke punt van het platteland afkalft.

Goed sociaal beleid

De truc is de cohesie te bewaren in verandering. Plattelandsgemeenschappen moeten weten om te gaan met de veranderingen en nieuwe, vreemde elementen weten op te nemen. Als het dorp er in slaagt de deuren en ramen open te houden, dan kunnen stedelingen daar een voorbeeld aan nemen. De sociale en culturele kant van de plattelandsontwikkelingen krijgen te weinig aandacht, zowel landelijk, als regionaal en lokaal. Bovendien pakken veranderingen per regio en binnen een regio heel verschillend uit: er zijn dorpen die het goed doen en er zijn dorpen die het minder goed doen. Er zou meer zicht moeten komen op de minimaal benodigde algemene sociale infrastructuur die plattelandsgemeenten nodig hebben om een goed samenhangend sociaal beleid te voeren. Want goed lokaal sociaal beleid is een noodzakelijke component bij plattelandsontwikkeling. Hiervoor ligt een taak bij de overheid. Volgens het Ministerie van VWS moet plattelandsvernieuwing breed zijn, met aandacht voor de sociale en culturele ontwikkelingen en

aandacht voor de totale leefbaarheid. Alles hangt tenslotte met alles samen: het vermogen om verbanden te leggen geeft versterking en vernieuwing. Als boeren bijvoorbeeld met een nieuwe tak op het bedrijf willen beginnen, moet er onderwijs zijn; als vrouwen willen werken, moet er vervoer en kinderopvang zijn. Als ouderen in een klein dorp zelfstandig willen blijven wonen, moet er gezorgd worden voor vervoer en zorg. Het leggen van deze verbanden is ingewikkeld, maar tegelijkertijd is dat de uitdaging van plattelandsvernieuwing. Hierbij is wel een nieuwe organisatorische en bestuurlijke aanpak nodig.

Investeren in 'reorganisatie'

In het rijksbeleid voor het platteland wordt een ding duidelijk: boeren, burgers en bestuurders op het platteland zijn zelf aan zet. Bij het op gang brengen van processen vanuit de mensen zelf - bottom up dus - is het duidelijk dat de lokale netwerken van groot belang zijn. Deze constatering is echter niet voldoende: er moet geïnvesteerd worden in die

bottom up werkwijze. Voor een reorganisatieproces in een bedrijf of gemeente, wordt de hulp ingeroepen van bureaus, worden de werknemers begeleid en mogen ze meepraten over de toekomst. Als het gaat om complexe maatschappelijke veranderingen gaan overheden er vaak vanuit dat het op basis van gezond verstand en goede wil wel geregeld kan worden. Overheden hebben geld over voor concrete projecten - het in de grond slaan van een paal - maar zijn minder geneigd te investeren in processen en mensen. Wie nut wil hebben van lokale netwerken bij plattelandsvernieuwing moet die netwerken wel voeden en stimuleren.

Van de lokale organisaties wordt gevraagd verder mee te denken. Die netwerken moeten openstaan voor veranderingen en voor andere groeperingen. Plattelandsvernieuwing is een samenspel, waarbij niet alleen een beroep wordt gedaan op burgers en hun lokale netwerken, maar ook op de overheid en de ambtenarij. Het proces van plattelandsvernieuwing vraagt om een nieuwe bestuurlijke en organisatorische aanpak. In toenemende mate is er behoefte aan gebiedsgericht en integraal beleid. Ambtelijke organisaties moeten zich aanpassen, want complexe veranderingen kunnen niet meer aangepakt worden met de oude sectorale organisaties. Kortom, voor een goed verlopend proces van plattelandsontwikkeling is een open en responsieve overheid nodig en constructieve lokale netwerken. Wat dat betreft zijn de vooruitzichten op het platteland gunstig.

Win-win oplossingen

Mensen houden niet van veranderingen. Vaak roepen die weerstand en onzekerheid op: de richting die we opgaan is vaak niet zo duidelijk, er zijn belangentegenstellingen, overheid en burgers zouden elkaar niet begrijpen, enzovoort. Maar, hoewel een veranderingsproces niet gemakkelijk is, moeten win-win oplossingen gezocht worden. De kansen en potenties van het platteland moeten gepakt worden. Communicatie is daarvoor het sleutelwoord: open en creatief, open voor nieuwe samenwerkingsverbanden. De plattelandssamenleving met elkaar op zoek naar de toekomst: dat brengt sociale cohesie. ☺

Foto Harry Cock

